

Riigikogu põhiseaduskomisjoni istungi protokoll nr 98

Tallinn, Toompea

Teisipäev, 11. märts 2025

Algus 14.00, lõpp 15.30

Juhataja: Hendrik Johannes Terras (esimees)

Protokollija: Stella Rõbakov (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Anastassia Kovalenko-Kõlvart (Lauri Laatsi asendusliige), Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Eero Merilind (Pipi-Liis Siemanni asendusliige), Eduard Odinets, Timo Suslov

Komisjoni ametnikud: Erle Enneveer (nõunik-sekretariaadijuhataja), Karin Tuulik (nõunik), Helin Leichter (nõunik)

Puudusid: Ants Frosch, Evelin Poolamets, Helir-Valdor Seeder ja Jaak Valge

Kutsutud: justiits- ja digiminister Liisa-Ly Pakosta, Justiits- ja Digiministeeriumi avaliku õiguse talituse juhataja Illimar Pärnamägi ja nõunik Mariko Jõeorg-Jurtšenko; Riigikogu Kantselei avalike suhete osakonna kommunikatsioonijuht Karin Kangro (1. päevakorrapunkt); Justiits- ja digiminister Liisa-Ly Pakosta, Justiits- ja Digiministeeriumi avaliku õiguse talituse juhataja Illimar Pärnamägi (2. päevakorrapunkt); Siseministeeriumi piirivalve- ja rändeosakonna juhataja Janek Mägi, nõunik Maret Saanküll (3. päevakorrapunkt); õiguskantsler Ülle Madise; Õiguskantsleri Kantselei ettevõtluskeskkonna osakonna juhataja Evelin Lopman ja vanemnõunik Kristi Lahesoo (4. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Vabariigi Valitsuse algatatud erakonnaseaduse ja krediidasutuste seaduse muutmise seaduse eelnõu (585 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud korruptsioonivastase seaduse muutmise seaduse eelnõu (442 SE) teise lugemise ettevalmistamine (tubakalobi)
3. Vabariigi Valitsuse algatatud välismaalaste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse (rändemenetluste tõhustamine) eelnõu (548 SE) teise lugemise ettevalmistamine (muudatusettepanekud ja menetlusotsused)
4. Õiguskantsleri ettepanek viia mootorsõidukimaksu seadus ja liiklusseadus kooskõlla põhiseadusega
5. Info ja muud küsimused

1. Vabariigi Valitsuse algatatud erakonnaseaduse ja krediidasutuste seaduse muutmise seaduse eelnõu (585 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Hendrik Johannes Terras tutvustas kutsutud külalisi. Ta andis sõna justiits- ja

digiministrile.

Liisa-Ly Pakosta sõnas, et selgitab selle eelnõu siia jõudmist ja neid palveid, mis neil ministeeriumi poolt eelnõu osas Riigikogule oleks. Ta lausus, et 1994. aastast alates on erakonnaseadust mitu korda parandatud ja muudetud. Viimased aastad olnud üleval ootus, et erakonnaseadusega lahendataks ära mitmeid demokraatia alusküsimusi, mis on samasugused üle terve Euroopa Liidu. Ta sõnas, et tema tahaks päriselt elada Eestis, kus näiteks Kükametsa jahimehed tulevad kokku ja otsustavad, et nemad tahavad, et kõik hääletaks EKRE poolt ja nad teevad sellekohased loosungid ja teadaanded ning vajadusel organiseerivad toetusüritusi. Tema arvates on see üks demokraatia vaieldamatult oluline osa. Ta jätkas, et samal ajal me teame, et lisaks Kükametsa jahimeestele on huvi sarnaseid avaldusi teha ka meile mitte nii sõbralike riikide poolt plaanipäraselt ja organiseeritult ning märksa suuremate summadega. Praegusel ajal on meil tehisarurevolutsioon, meil on palju võimalusi igasugusteks süvavõltsinguteks, meil on erinevaid võimalusi inimeste kognitiivse taju mõjutamiseks. Praeguses geopoliitilises olukorras on meil enneolematul hulgal võimalusi, kuidas meile mittesõbralikud riigid saavad valimisi mõjutada. Tuumprobleem on selles, kuidas peaksime reguleerima erakondi ja nende rahastamist. Sellele tuumprobleemile selles eelnõus häid vastuseid ei ole. Ta ütles, et temal on Eesti Vabariigi kodanikuna väga suur ootus, et Riigikogus esindatud erakonnad leiaksid omakeskis võimaluse need lahendused Riigikogus leida. Tuumülesande pakuvad nad ikkagi Riigikogule, mitte ei ole neid lahendusi tehtud ministeeriumis.

Ta selgitas, kuidas jõudis selle arusaamani, et see ülesanne tuleb Riigikogus erakondade endi vahel lahendada. Praegu kehtivas erakonnaseaduses on säte, mis ütleb, et erakonna sidusorganisatsioonid on sellised organisatsioonid, mis on erakonna enda poolt loodud. Sinna alla ei kuulu erakonna noortekogud, naiskogud ega muud sellised organisatsioonid, mis tegelikult on erakonna sidusorganisatsioonid. Nad ei kuulu sinna, kuna targad inimesed, kes tegelikult ei ole erakondades pikka aega olnud, ei ole lihtsalt sellest aru saanud, seda ei õpetata ka ülikoolis. Erakondades luuakse noortekogusid ja naiskogusid mitte sellepärast, et erakonna üldkoosolek tuleb kokku ja otsustab need luua, vaid sellepärast, et mingil hetkel on olnud mingisugune võimuvaakum, mida on otsustatud sedapidi täita. Need mehhanismid, mis erakondades endis on olnud, ei saagi olla väga headele ametnikele teada või tajutud. Erakonnad ise teavad, mis need mehhanismid on, mida kuritarvitatakse või mida ka ei kuritarvitata. Ta märkis, et noortekogude ja naiskogude temaatika on nad eelnõus ära lahendanud ning need on nüüd erakonna sidusorganisatsiooniks toodud. See tuumküsimus on alles, kuidas seisame oma väikeses demokraatias vastu välisriikide rahalistele mõjutustele, kuidas lahendada olukorra, kus meil on olemas Eestis MTÜ KOOS, millel puudub igasugune pealtnäha poliitiline ambitsioon, aga mis siiski tegeleb nendes suundades, mis meile üldse ei sobi ja mida praegu kehtiva seaduse ning ka selle eelnõu järgi erakonna sidusorganisatsiooniks pidada ei saaks. See küsimus tuleks ära lahendada.

Ta jätkas, et seda eelnõud on tehtud tükk aega. See on käinud mitmel kooskõlastusringil, viimane oli 2024. aasta suvel. Praeguse eelnõu sõnastus on veidi kitsam, kui oli 2024. aasta suvel kooskõlastusringil käinud eelnõu sõnastus ja seda sellel põhjusel, et need sõnastused, mis pidasid silmas erakonna sidusorganisatsioone, ei olnud sedavõrd õnnestunud. Suur lootus on sellele, et Riigikogus leitakse hea sõnastus. Ta sõnas, et erakondade rahastamise järelevalve komisjoni (ERJK) volitusi on oluliselt laiendatud, siin on aluseks võetud ERJK soovid. Peamiselt on kõik need soovid arvesse võetud, aga ei ole arvesse võetud näiteks seda

soovi, et ERJK oleks rahade väljamaksja, see on tehniline raamatupidamislik toiming, mida endiselt võiks edasi teha Siseministeerium. Teiseks põhimõtteliseks muudatuseks on see, et keelatud annetus tuleb edaspidi tagasi kanda riigieelarvesse, mitte annetajale endale, mis muudab seda asja palju selgemaks. Sidusorganisatsiooni ja erakonna vaheline seos on muudetud nii, et liikmeühendused on selgelt sidusorganisatsioonid. Praeguses pakutud sõnastuses on sidusorganisatsioonid ka need, kes on erakonna enda poolt tunnustatud muud juriidilised isikud. See ei lahenda näiteks MTÜ KOOS tüüpi küsimust, et teised riigid võiksid meie vabasid valimisi ja vaba demokraatiat kuidagi mõjutada. On ka hulk tehnilisi muudatusi, millest kõige olulisem on see, et täiendatakse nõudeid kulude deklareerimisel. Kui ERJK uurimisvolitusi lähemalt vaadata, siis kõige olulisem on see, et nad saavad kohustada dokumente, teavet ja selgitusi esitama ning neil võimaldatakse ka kohustada isikuid või esindajaid ametiruumidesse selgituse andmiseks kutsuda või minna ise selleks kohale. Annetuse vastuvõtmisele on lisatud objektiivne tähtaeg 30 päeva alates annetuse saamise päevast. Tähtaja möödumisel tuleb keelatud annetus kanda igal juhul riigi tuludesse.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart sõnas, et ERJK soovib oma volitusi laiendada ning mingite sätete järgi jääb mulje, et ERJK soovib saada õiguskaitseorganiks. Ta märkis, et Keskerakond on juba esitanud sellele eelnõule oma seisukoha, see on ka Justiitsministeeriumisse laekunud ning päris paljud asjad on ka arvesse võetud ja seda eelnõu muudetud. Ta palus selgitada, et kui ERJK võib nõuda dokumente ja teavet kolmandatelt isikutelt, siis mida selle all täpsemalt mõeldakse.

Mariko Jõeorg-Jurtšenko vastas, et esimene kõige olulisem põhimõte, millest iga järelevalve teostaja lähtub, on proportsionaalsus. Kui seadusega antakse õigus kasutada mingeid meetmeid, siis järelevalve teostaja peab ise iga üksikjuhtumi puhul otsustama, mida on kohane kasutada ja mida ei ole kohane kasutada. See on selline üldine raam, mis peaks tagama selle, et mingil juhul selliseid toiminguid ei tehta, mida ei ole vaja teha. Kolmandate isikute puhul on ERJK ise viidanud, et see on osutunud nende järelevalves teatud kaasuste puhul raskuskohaks. Praegu on menetlusalused isikud, kelle suhtes nemad saavad järelevalvet teostada, erakonnaseaduses loetletud ja sinna alla ei kuulu näiteks need, kellega on leping sõlmitud, ehk eraõiguslik isik. ERJK ei saa tema poole otse pöörduda. Nad on näinud, et see õigus oleks neile vajalik, et tõde võimalikult efektiivselt välja selgitada.

Liisa-Ly Pakosta lisas, et ERJK-l on kohustus välja selgitada juhtumid objektiivsed asjaolud, et teha vastav otsus. Seda saab Riigikogu arutada, kas nad inimesi küsitleda saaks. Nemad ei pidanud seda ebaproportsionaalseks, sest mingid tööriistad peaksid ERJK-l olema ja inimeste küsitlemine tundub olevat küllaltki kerge. Alati on võimalik ka ütlustest loobuda juba seadusest tulenevatel alustel aga ka muul moel. Seda ei saa lõpuni kuritarvitada.

Hendrik Johannes Terras ütles, et kuna ERJK-s on praegu suurem osa erakondade esindajad, siis alati ei jää sellest kõige parem maik. Ta uuris, kuidas see välja näeks, kui ERJK ei koosneks poliitikutest, kuidas see siis töötaks.

Liisa-Ly Pakosta vastas, et annab enda isikliku poliitilise vastuse. Tema arvates omal ajal valitud tee, kus ERJK-s on erakondade esindajad, on hea. Esiteks selle tõttu, et kõik erakonnad võiksid olla huvitatud sellest, et erakondade omavaheline konkurents oleks aus. Sama põhimõtet kasutatakse ka eraettevõtete puhul. Eraettevõtted ise on vastastikku huvitatud sellest, et konkurentsitingimused oleksid ausad. Keegi teine peale erakondade endi ei tea,

missuguseid alatuid trikke võivad teised kasutada. Piltlikult öeldes, kui Pompei varemeid välja kaevati, siis ka sealt on leitud vale sisuga loosungeid ja poliitilise kampaania üleskutseid, mis ei vasta tõele, tagantjärele teame, et need sisaldasid valeinformatsiooni ja laimu. Erakondadevahelises konkurentsis on niikaua, kuni kirjalikud allikad näitavad, kasutatud nii ausaid võtteid kui ka ebaausaid võtteid. Ta ei uskunud, et keegi teine peale erakondade endi suudaks neid ebaausaid võtteid nii hästi läbi hammustada kui erakonnad ise.

Mariko Jõeorg-Jurtšenko sõnas, et ERJK kehtestati sellisel kujul seaduses 2011. aastal. Kas see peab just täpselt selline olema, kas seda peab tegema selline organ või võiks seda teha Riigikontroll, seda tema ei osanud öelda. Vahepeal on olnud väga erinevaid mõtteid selle osas ja erinevates riikides on väga erinevalt see lahendatud.

Illimar Pärnamägi lisas, et Eesti on vaba demokraatlik riik, erakond ongi see koht, kust vaba ja demokraatlik põhikord peaks võrsuma. Kui luua kohe alguses väga range reeglistik ja panna tugev riiklik järelevalve kogu erakonna rahastamise tegevusele peale, siis tekib küsimus, kas see on kooskõlas Eesti põhiseadusega. ERJK ongi kesktee, mis balansseerib erakondade enesekontrolli ja riikliku järelevalvesugemetega kontrolli vahepeal. Kunagi, kui Justiitsministeeriumis tehti võrdlevat analüüsi, siis see tulemus näitas, et on riike, kus ongi täielik vabadus erakondade rahastamise ja järelevalve üle. Kuna meil on see olemas, siis on mingisugune mehhanism siia leitud.

Timo Suslov sõnas, et see on õige tee, et erakond ja valimisliit aruandluse poolest läheks võrdsemaks. Valimiste puhul on aktiivne periood ja mitte nii aktiivne periood, mis on mujal maailmas reguleeritud. Ka nüüd tuli valimistel probleemiks, et keegi käib kotiga ringi, jagab erinevate siltidega poliitreklaami, mis on justkui keelatud annetus. Neid asju ei ole siin käsitletud, aga need tuleks paika panna, siis on ka poliitikutel selge, mis on lubatud, mis mitte. Ta uuris, kas seda on kaalutud.

Liisa-Ly Pakosta kommenteeris, et on kaalutud küll, häid lahendusi ei ole leitud. Valimisliidud ja aktiivne periood on sellised teemad, mille puhul ta loodab, et erakonnad leiavad ühises arutelus head lahendused. Valimisliitude osas oli seisukohti siia-sinna, natuke jäi piirang mittetulundusühingut asutada ebaoproportsionaalseks. Praktikas mittetulundusühingu asutamine võib venida ajas üsna pikaks, kui dokumendid ei ole õigesti vormistatud või esitatud, mis võib nurjata valimisliidu osalemise võimaluse valimistel. See oleks samuti üks nendest küsimustest, mis jääks Riigikogus arutada. Praegune regulatsioon arvestab sellega, et erakond tõenäoliselt ei lagune väga kiiresti, aga mittetulundusühingu lõpetamine on põhiseaduslik õigus. Mittetulundusühingu võib lõpetada ka järgmine päev pärast valimisi. Sellisel juhul kukuks õiguslik konstruktsioon, mis on heas usus loodud, kohe kokku. Seega sellisel kujul ei ole seda väga mõistlik teha. See oli üks argument, miks sellest nõudest loobuda. On keeruline öelda, kus on aktiivse ja passiivse perioodi algus või lõpp praegusel sotsiaalmeedia ajastul, kus inimeste kognitiivne tarbimine on hoopis teiste kohtade peal. Ta usub, et erakonnad on huvitatud sellest, et konkurentsiolukord oleks õiglane ja seetõttu on erakonnad ise palju paremad lahendust leidma kui väga head ametnikud.

Timo Suslov küsis, kas Euroopa Parlamendist ei ole proovitud paralleele vaadata.

Liisa-Ly Pakosta vastas, et Euroopa Liidus justiitsministrite kohtumisel tuleb kogu aeg üles *democracy shield* küsimus. Üldiselt ollakse Euroopas väga mures selle üle, kuidas me

suudame tagada oma erakondade võrdse, vaba ja õiglase konkurentsipositsiooni olukorras, kus välisriikide mõjutused on hoopis teise dimensiooniga, kui nad kunagi eales olnud on. Häid lahendusi *democracy shield-i* all välja pakutud ei ole.

Mariko Jõeorg-Jurtšenko vastas, et meile võib jääda mulje, et Eestis on erakonnaseaduses kehtestatud üsna range regulatsioon erakondadele, aga tegelikult me oleme üsna liberaalsed selles osas, näiteks ei ole meil kehtestatud valimiskampaania kulude piirmäärasid ega kampaania perioode. Selles osas oleme jätnud regulatsiooni lahtiseks, seda ei ole meil kirja pandud. Ta arvas, et kindlasti oleks mõistlik selle üle arutada, aga alati on küsimus, milleks soovitakse seda perioodi kehtestada, kas selleks, et meil oleks valimiskampaania aruanded võrreldavad.

Hendrik Johannes Terras sõnas, et seda eelnõu on võimalus veel remontida. Esmalt viiakse läbi esimene lugemine ning hiljem saab ka laiemalt arutada kõiki neid küsimusi.

Eduard Odinets lausus, et temale teadaolevalt ei esita erakonnad juba mitu aastat valimiskampaania aruandeid, vaid iga kvartal esitatakse poliitilise tegevuse aruandeid. Sotsiaaldemokraadina toetaks ta seda mõtet, kui sellesse eelnõusse tekiksid valimiskulude piirmäärad, nii nagu väga paljudes riikides on. Ta leidis, et selle võiks pärast esimest lugemist ära teha. Tal oli kahju, et ei leitud lahendust sidusorganisatsioonide küsimusele. Välja jäeti ka võimalus, et ERJK võiks ise oma haldusaktiga tuvastada, et üks või teine on sidusorganisatsioon. On ka jäetud välja erakondadele kohustus kord kvartalis informeerida, millised sidusorganisatsioonid neil parasjagu on. Ta jätkas, et MTÜ kui juriidilise isiku puhul on riigipoolne kontroll ja aruandlus pisut teistsugune kui suvalisel seltsingul, mille moodustavad kaks inimest. Ta ütles, et liiguks ise valimisliitude puhul pigem suurema regulatsiooni poole, nähes ise iga päev, kuidas valimisliidud väga aktiivselt toimetavad valimiste vahelisel perioodil ja mitte keegi ei tea, mis rahaga nad opereerivad, kust see raha tuleb ja kuhu see läheb. MTÜ puhul peab vähemalt mingigi aruandlus olema, riik seda jälgib ja saab ka vastavaid meetmeid rakendada.

Tema hinnangul ei ole kajastust leidnud ka Riigikogu liikmete kuluhüvitiste teema, kas seda kasutatakse keelatud annetuseks või mitte. Kui Riigikokku tuuakse lapsed ja makstakse nende lõuna eest, antakse laste vanematele kaasa pastakad, siis kas see on valimisreklaam ja keelatud annetus mida riigieelarvest kinni makstakse või ei ole. Lisaks on üheks teemaks annetus, mida poliitikul endal ei ole võimalik mõjutada. Kui keegi poliitiku nimel jagab midagi, paneb mingid plakatid üles tema teadmata ja need määratakse talle pähe kui keelatud annetus, siis ka seda teemat tuleks arutada ja reguleerida.

Liisa-Ly Pakosta täpsustas, et valimisperioodi kohta kandidaadid esitavad oma ülevaate. Lisaks, noorteühendused on sees, see on eelnõu punkt 20 ja see on § 12⁶, mida täiendatakse uue lõikega 1¹, mis on sidusorganisatsioonide paragrahv järgmises sõnastuses: sõltumata asutajast ning liikmelisusest on lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatule erakonna sidusorganisatsioon käesoleva seaduse tähenduses ka erakonnaga seotud järgmine juriidiline isik: 1) erakonna piirkondlik või üleriigiline liikmeühendus, sealhulgas ka noorteühendus ja 2) erakonna poolt sidusorganisatsioonina tunnustatud muu juriidiline isik. Kui näiteks sotsiaaldemokraatidel on spetsiifiliselt naisühendus, kus võivad olla ka erakonnavälised liikmed aga kuna see on erakonna liikmeühendus, kuigi seal võivad olla ka erakonnavälised liikmed, siis see vastab sellele paragrahvile. Noorteühendused ja naisühendused, kõik on selle

paragrahviga kaetud.

Eduard Odinets ütles, et noored saavad olla kuni 18-aastased, nemad ei ole sellega kaetud.

Liisa-Ly Pakosta sõnas, et võimalik, et seda sätet saab parandada, aga õiguslikus mõttes on noorteühendused siin kaetud. Välja jäi see võimalus, et ERJK saaks haldusaktiga ise öelda, kes on erakonna sidusorganisatsioon, kuna see lähtub üldisest õigusriigi põhimõttest. Üldiselt võiks inimestel hommikul ärgates olla teada, kas õhtuks on nad nimetatud erakonna sidusorganisatsiooniks või mitte. See peaks olema kuidagi laiemalt ettenähtav, kes on erakonna sidusorganisatsioon. See ei saa nii lihtsasti käia, eriti olukorras, kus see puudutab paljude inimeste õigusi, rahalisi õigusi, õigust vabale eneseteostusele, õigust vabale poliitilisele eneseväljendusele ja kõigele muule sellisele. On oluline, et inimesed saaksid vabalt väljendada oma toetust või vastumeelsust erakondadele, saamata sealjuures kaela haldusmenetlust või rahalisi kaudseid või otseseid kohustusi.

Riigikogu liikmete kuluhüvitiste kasutamist on muu hulgas ka selle eelnõu raames arutatud. Praeguses tehnoloogilises maailmas oleks see Riigikogu enda regulatsiooni küsimus. Ta tõi näite, et kui Riigikogu hüvitab tehisintellekti kasutamise kulud, siis sellega saaks kõik oma valijasegmentide analüüsid ära teha, rääkimata dokumentidest ja muudest asjadest. Seda Riigikogu hüvitab, aga kas see on valimiskulu, on keeruline öelda. Ta tänas, et E. Odinets tõi selle teema üles, et kui keegi kellegi teise nimel jagab plakateid või kutsub millekski üles. Vahepealne sõnastus, mis siin oli, oli selline, et isikul tekiks palju võimalusi mõne erakonna rahakoti kallale minna, tehes asju, mida see erakond pole ealeski tellinud ja see ei ole okei, selle võttis ta siit eelnõust välja, kuigi ERJK seda väga soovis.

Eduard Odinets kommenteeris, et välja on jäetud see säte, mille kohaselt ei loeta annetuseks seda annetust, mida isik ei saanud mõjutada. See oli vahepealsetes variantides sees, et kui isikul ei olnud võimalik mõjutada, siis seda ei loetud annetuseks, aga nüüd on see välja võetud. Tema jaoks on see valesti välja võetud. Mis puudutab noorteühendusi, siis tema grammatiline tõlgendus on ministrist erinev. Kui sättes on erakonna liikmeühendus, siis noorteühendused, kus ei ole ühtegi erakonna liiget, mingil juhul ei lähe selle alla. See, et hommikul ärkad ning õhtul saad haldusakti kaela, ei ole reaalne, kuna me elame õigusriigis, kus enne haldusakti väljaandmist on ka ärakuulamine. See tähendab seda, et sellele organisatsioonile või juriidilisele isikule, keda kavatsetakse välisagendiks tembeldada, antakse võimalus see vaidlustada juba enne haldusakti väljaandmist. Rääkimata sellest, et seda saab vaidlustada halduskohtus.

Liisa-Ly Pakosta sõnas, tõesti on see annetus, mida ei saanud mõjutada, läinud eelnõust välja, sellega läks pahasti.

Illimar Pärnamägi täpsustas, et reaalsus on see, et seda eelnõu on ette valmistatud ligemale 4 aasta jooksul, selle aja jooksul on ka justiitsministrid vahetunud. Ühel hetkel oli seda teematikat plaanis eelnõus reguleerida. Täna on keelatud annetuse mõiste hästi objektiivne. Kui tavapäraselt tsiviilõiguses selleks, et lepingut sõlmida, peab mingilgi moel tahet avaldama, siis annetuse võib saada niimoodi, et ei ole mitte mingit tahet avaldatud, piisab objektiivsest koosseisust. Seda oli mingil hetkel kavas reguleerida töö käigus, see on nüüd välja jäänud, aga mis otsuse alusel, seda ei osanud ta kommenteerida.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart sõnas, et keelatud annetustega ei tasu minna absurdseks. Tullles tagasi proportsionaalsuse ja ülekuulamise juurde ütles ta, et minister mainis, et vajadusel saab keelduda ütluste andmisest. Aga siin on eraldi säte selle kohta, et kui keegi peaks keelduma, siis on võimalik rakendada sunniraha. Selle järgi tegelikult ei ole võimalik ütluste andmisest keelduda, sest kui keeldud, siis rakendatakse sunniraha. Ta arvas, et see ei ole proportsionaalne ning ERJK ei ole selline õiguskaitseorgan, kes saaks sellist asja rakendada. Ta lisas veel, et üks asi, mis kirjutatakse sisse, on see, et niikaua kuni isik pole keelatud annetust tagastanud, siis tema erakonna riigieelarve eraldist vähendatakse 50% ulatuses. See tundub üsna karm, arvestades kasvõi SALK-i asja. Kui mõni erakond ei jõua koheselt tasuda, siis tema riigieelarve eraldisi nii kaua vähendatakse 50% ulatuses. Kolmas aspekt, et kui räägitakse riigieelarve eraldistest, siis ta pani tähele, et täna ei ole meil need eraldised riigieelarvest isegi seadusena reguleeritud. See on täna reguleeritud vaid Vabariigi Valitsuse määrusega.

Liisa-Ly Pakosta vastas, et ütluste osas pidas ta silmas, et üldpõhimõte on see, et selleks, et objektiivselt asjaolud välja selgitada, siis ütluste andmiseks siiski teatud kohustused on, aga seaduses ettenähtud juhtudel saab ütluste andmisest keelduda. Kui erakondade vahel on soovi seaduses ettenähtud juhtusid kirja panna, siis see oleks iseenesest mõistlik. Kui on mingi uurimisülesanne antud, siis on osapoolte menetluslikud õigused seaduses välja toodud. Riigieelarve eraldiste vähendamine osas on olnud puhtalt poliitiline otsus, et sellise lahenduse suunaga edasi minna. Riigikogu on see, kes lõplikult selged otsused teeb, kuidas seda lahendada.

Mariko Jõeorg-Jurtšenko lisas, et erakonnaseadusest ei leia seda summat, mis puudutab riigieelarve eraldisi. See pannakse paika riigieelarve seadusega konkreetseks aastaks. See on olnud puhas poliitiline otsustus.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart lausus, et ta saab aru, et kunagi on võetud seisukoht, et see, kui palju erakonnad saavad rahastust, peabki olema iga kord poliitiline otsus. Ta küsis, kas on üldse arutatud, et võib-olla see ei peaks olema poliitiline otsus, vaid peaks olema seadusega reguleeritud.

Liisa-Ly Pakosta vastas, et tema isiklik seisukoht on see, et kuni meil ei ole täpselt kirjas, kui palju saavad raha näiteks koolid või haiglad, siis ta arvas, et erakonnad ei peaks ka selles loetelus olema.

Mariko Jõeorg-Jurtšenko vastas, et seda ta täpselt ei oska öelda, kas on arutatud, aga põhimõtteliselt on ka riigieelarve seaduse läbirääkimine poliitiline arutelu, mille käigus saab seda summat suurendada või vähendada vastavalt otsusele.

Hendrik Johannes Terras tänas külalisi arutelu eest ja märkis, et ideid on palju ja tema hinnangul on mõistlik see lahendus Riigikogus leida, Võtame eelnõu teksti aluseks ja seda saab täiendada. Ta tegi ettepaneku teha menetlusotsused.

Vastavalt RKKTSile on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 10 tööpäeva, kui keegi ei soovi teistsugust tähtaega.

Otsustati:

1.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 18.03.2025 (konsensus: Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Eduard Odinets, Timo Suslov, Hendrik Johannes Terras).

1.2. Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (poolt 5: Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Eduard Odinets, Timo Suslov, Hendrik Johannes Terras; vastu 1: Anastassia Kovalenko-Kõlvart; erapooletuid 0).

1.3. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks põhiseaduskomisjoni esimees Hendrik Johannes Terras (konsensus: Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Eduard Odinets, Timo Suslov, Hendrik Johannes Terras).

2. Vabariigi Valitsuse algatatud korrupsioonivastase seaduse muutmise seaduse eelnõu (442 SE) teise lugemise ettevalmistamine (tubakalobi)

Hendrik Johannes Terras märkis sissejuhatuseks, et minister Pakosta tutvustab Justiits- ja Digiministeeriumi (JDM) 09.12.2024 kirjaga tehtud ettepanekut täiendada 442 SE-d uue peatükiga 3¹, millega reguleeritaks KVS-is tubakatööstuse huvidega seotud lobikohtumiste avalikustamine.

Tegelikult kuulus komisjon 16.12.2024 istungil juba JDM-i esindaja poolse kirja tutvustuse, sh ka JDM-i ettepaneku lobikohtumiste teema KVS-i lisamise kohta, ära. Komisjoniliikmed avaldasid sellel istungil seisukohta, et kui seda teemat soovitakse reguleerida, siis tuleks arutada seda laiemalt ning teha uus kaasamisring, uus väljatöötamiskavatsus ning koostada seejärel uus eelnõu ehk et mitte lisada lobikohtumiste teemat 442 SE-sse.

Minister on avaldanud soovi seda teemat veelkord ise komisjonile selgitada.

Menetlusotsuseid komisjon tänasel istungil ei tee.

Liisa-Ly Pakosta sõnas, et komisjoni arvamus on igati õiguspärane ja arusaadav. Samas palus ta komisjonil kaaluda veel korra selle muudatuse eelnõusse lisamist. Ta tõi välja, et Eesti on võtnud endale rahvusvahelise kohustuse, kui ühines Maailma Terveorganisatsiooni tubaka tarbimise leviku vähendamise raamkonventsiooniga, mille kohaselt peab konventsiooniosaline kaitsma oma rahvatervise poliitikat tubakatööstuse äri- ja muude huvide eest seadusega. Selle teemalised arutelud on toimunud. Tubakatööstuse lobikohtumiste avalikustamise kaudu on läbipaistvus tagatud Euroopa Liidu enda institutsioonide tasemel ehk riigina oleme arutanud seda teemat juba kaks korda. Ta tuletas meelde, et Eesti on maailma juhtiv riik noorte tubaka või nikotiinitarbimise kasvu osas. Mitte üheski teises riigis maailmas ei kasva noorte hulgas tubaka tarbimine nii kiiresti kui Eestis.

Ta tõi tubakalobi kohta näite. Eilsetes uudistes näidati, kuidas Rakveres asuv Politseimuuseum on teinud iseenesest väga toreda näituse illegaalsetest tubakatoodetest. Kuid näitus on ette valmistatud koostöös tubakaettevõttega ning näituse raames on kavandatud koolidesse teavituskampania, kus soovitakse tutvustada, miks tavalised legaalsed sigaretid on paremad kui illegaalsed sigaretid. See on näide, kus oleks tulnud avalikustada see, et näitus ja kohtumised on ette valmistatud koos tubakatööstusega. Ta märkis, et jälle on tubakatööstus suutnud leida augu, kuidas minna koolidele rääkima, millised on head ja millised on halvad sigaretid. Raamkonventsiooni tubakalobi avalikustamise artikkel 5.3 on konventsioonis selle pärast, et mitte ühelgi teisel tööstusharul ei ole lobitegevuseks kasutada nii palju raha kui tubakatööstusel. See on see erandlik põhjus, miks mitte üheski teises rahvusvahelises leppes ei ole liikmesriikidele pandud sellist kohustust. See on ka see põhjus, miks see on ainuke

valdkond, mis on ka Euroopa Liidus reguleeritud nii, et lobikohtumiste register katab kõiki kohtumisi tubakatööstusega. Nikotiini sõltuvus on palju kiirem ja püsivam ning nikotiini tootmine on palju odavam, ehk kasumimarginaalid on tubakatööstuses oluliselt kõrgemad kui alkoholitööstuses. Ta palus täiendada KVS-i JDM-i ettepanekuga tubakatööstuse lobikohtumiste avalikustamise teemal.

Eduard Odinets küsis, kuidas sobitub lobikohtumiste reguleerimine KVS-i, see tundub olevat selles seaduses võõrkeha.

Illimar Pärnamägi vastas, et lobitegevuse reguleerimist on peetud riigiõiguslikult vajalikuks sammuks. Seda, kas see peaks olema reguleeritud KVS-is või eraldi seaduses, saab alati arutada.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart lausus, et korruptsioonivastases erikomisjonis tutvustas minister ettekandes ka seda, et praegu on JDM-is valmimas seaduseelnõu, mis puudutab lobikohtumisi laiemalt. Ta küsis, kas see on eraldi uus lobitegevuse seaduse eelnõu.

Liisa-Ly Pakosta vastas, et tollel hetkel pidas ta silmas uut KVS-i eelnõu. Ta märkis, et ilmselt ei saa uus eelnõu valmis isegi lähima aasta jooksul. Käesolevat eelnõu on ette valmistatud pikka aega. Neil ei ole plaanis koostada eraldi lobitegevuse seaduse eelnõu.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart uuris, kas suuremad lobitegevuse muudatuste paketid tulevad eraldi hiljem KVS-is ja praegu soovitakse reguleerida ainult tubakalobi.

Liisa-Ly Pakosta vastas, et tõde on vahepeal. Nende sellele eelnõule esitatud ettepanek annab üldised lobitegevuse reeglid, kuid esitatud on ka eraldi säte tubakalobi kohta. Rahvusvahelise konventsiooni täitmiseks on see meile teravaks kujunenud rahvatervise probleemi lahendamise toetamiseks vajalik.

Eduard Odinets sõnas, et rahvatervise probleeme peaks lahendama rahvatervise seaduses või tubakaseaduses. Ta ütles, et kuna ministri ettekanne oli pühendatud noorte suitsetamisele ja rahvatervisele, siis peaks seda reguleerima mujal. Talle tundus endiselt selle reguleerimine KVS-is võõrkehana. Ta nõustus, et teema on oluline ja ta on Riigikogus olnud üks vähestest, kes on toetanud lobitegevuse reguleerimist ka Riigikogu tasandil. Isegi kui saaks nõustuda sellega, et lobitegevust reguleeritaks KVS-is, ei ole arusaadav, miks me ei saa jätta siit välja tubakatööstuse osa, et kogu regulatsioon kehtiks kogu lobitegevusele.

Liisa-Ly Pakosta vastas, tubakaseaduses ei sobi tubakalobi teemat reguleerida, kuna tubakalobi reguleerimiseks peavad olema seaduses antud põhimõisted ning need ei sobi ei rahvatervise seadusesse ega ka tubakaseadusesse, kuna nad ei ole seotud kummagi spetsiifilise valdkonnaga, vaid lobitegevus on ikkagi tegevus, mida riigis reguleeritakse tervikuna. Teine küsimus on see, kas seda reguleerida laialt või kitsalt. Selle kitsalt reguleerimine tuleneb sellest, et sellele ei ole eelnenud väljatöötamiskavatsust, kuid tubaka tarbimise leviku vähendamise raamkonventsiooni arutelu on Riigikogus toimunud. Kogu lobitegevuse reguleerimine nõuaks eraldi väljatöötamiskavatsust, sest see ei ole eelnevalt tervikuna läbi arutatud. Kuna Eesti on liitunud tubaka tarbimise leviku vähendamise raamkonventsiooniga, siis selle konkreetse küsimuse lahendus on olnud arutluse all ka varem. Tubakalobi on ka rahvusvaheliselt välja toodud kui eraldiseisev lobitegevuse liik, mis eristub

kõikidest teistest lobitegevustest seoses tubakatööstuses liikuva erakordselt suure rahahulgaga. Lisaks on tubakatööstusel erakordselt suur mõju ühiskondadele, sest nikotiinisurmad on Euroopas ära hoitavate surmade hulgas number üks.

Hendrik Johannes Terras tänas külalisi selgituste ja arutelu eest. Ta märkis, et selle teema juurde tulla hiljem tagasi.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart sõnas, et 442 SE muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on möödas, kuid põhiseaduskomisjon saab enne eelnõu teisele lugemisele saatmist ise sellele eelnõule muudatusettepanekuid esitada. Ta ütles, et tal on ettepanek täiendada KVS-i § 9, mis reguleerib korruptsioonivastase erikomisjoni tegevust Riigikogus. Ta sõnas, et teeb ettepaneku reguleerida korruptsioonivastase erikomisjoni tegevust seaduses samamoodi nagu on reguleeritud riigieelarve kontrolli erikomisjoni (REKK) tegevus riigikontrolli seaduses. Tema ettepaneku kohaselt on korruptsioonivastase erikomisjoni istungid avalikud ja istungi mõne osa võib kuulutada komisjoni otsusega kinniseks, kui tegemist on kaitstavate isikuandmete, panga-, äri- või riigisaladusega. Lisaks sellele peaks pärast seaduse muudatust muutma ka Riigikogu otsust, millega moodustati korruptsioonivastane erikomisjon. Kuna see, kuidas komisjon töötab ja mis asju seal lahendatakse, tuleneb KVS-ist, on see eelnõu täpselt õige koht, kus seda saaks reguleerida. Korruptsioonivastase erikomisjoni mõte on eelkõige korruptsiooni ennetamine, läbipaistvuse tagamine ja seetõttu peaks komisjonis pidama rohkem avalikke istungeid. Sellest tulenevalt esitaski ta põhiseaduskomisjonile ettepaneku täiendada vastavalt käesolevat eelnõu.

Eduard Odinets küsis, kas REKK-is on avalikud ainult need istungid, kus arutatakse Riigikontrolli aruannet nagu otseselt näeb ette riigikontrolli seadus.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart vastas eitavalt. Algselt oli põhimõte, et ainult need istungid, kus esitletakse Riigikontrolli aruannet, on avalikud, aga nüüd on seda laiendatud.

Hendrik Johannes Terras sõnas, et seda teemat arutatakse edaspidi.

3. Vabariigi Valitsuse algatatud välismaalaste seaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse (rändemenetluste tõhustamine) eelnõu (548 SE) teise lugemise ettevalmistamine (muudatusettepanekud ja menetlusotsused)

Hendrik Johannes Terras selgitas, et eilsel komisjoni istungil kuulati ära esitatud ettepanekute tutvustused ning Siseministeriumi seisukohad nende osas. Kõik ettepanekud on kantud muudatusettepanekute tabelisse, lisaks on kaks normitehnilist ja sõnastuslikku ettepanekut (nr 2 ja nr 5). Hakkame mööda seda liikuma ja otsustama nende üle. Muudatusettepanekud kuvati istungisaali ekraanile.

Hendrik Johannes Terras sõnas, et esimene muudatusettepanek tuleneb Välisministeriumi ettepanekust ning sellega täpsustatakse sätet, mille kohaselt Vabariigi Valitsus võib otsustada teha erandi nii viisanõudest kui viisanõudest vabastamisest vastavalt Euroopa Liidu määrusele. Ta pani hääletusele muudatusettepanekute loetelu kavandis oleva muudatusettepaneku nr 1.

- 1.** Täiendada § 1 uue punktiga 10, muutes järgnevate punktide numeratsiooni, järgmises sõnastuses:

„10) paragrahv 87 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„§ 87. Viisanõude ja viisanõudest vabastamise erandite otsustamise pädevus

Vabariigi Valitsus võib korraldusega otsustada erandi tegemise viisanõudest ja viisanõudest loobumisest kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2018/1806, milles loetletakse kolmandad riigid, kelle kodanikel peab välispiiride ületamisel olema viisa, ja need kolmandad riigid, kelle kodanikud on sellest nõudest vabastatud (ELT L 303, 28.11.2018, lk 39–58).“.

Selgitus: Muudatusega täpsustatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/1806, milles loetletakse kolmandad riigid, kelle kodanikel peab välispiiride ületamisel olema viisa, ja need kolmandad riigid, kelle kodanikud on sellest nõudest vabastatud (ELT L 303, 28.11.2018, lk 39–58) (edaspidi määrus) riigisisesele õigusele ülevõtmist. Määruse artikli 6 kohaselt võib liikmesriik ette näha erandeid määruse artiklis 3 sätestatud viisanõudest või artiklis 4 sätestatud viisanõudest vabastamisest. Kehtiva välismaalaste seaduse § 87 järgi võib Vabariigi Valitsus otsustada viisanõudest loobumise kooskõlas määrusega, kuid mainitud ei ole viisanõudest loobumisest erandi tegemist ehk õigust nõuda viisat, kui määrusega on kolmandate riikide kodanikud vabastatud viisanõudest viibimise puhul, mis ei ületa 90 päeva mis tahes 180-päevase ajavahemiku jooksul. Muudatuse eesmärk on sätestada üheselt mõistetavalt, et Vabariigi Valitsus võib otsustada nii erandi tegemise viisanõudest kui ka erandi tegemise viisanõudest loobumise osas kooskõlas määrusega. Vabariigi Valitsuse otsus vormistatakse korraldusena, milles nähakse ette riigid ja isikutekategoriad, kelle suhtes erand kehtestatakse.

Põhiseaduskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Eduard Odinets, Timo Suslov, Hendrik Johannes Terras).

Hendrik Johannes Terras märkis, et teine muudatusettepanek on sõnastusliku iseloomuga ning sellega muudetakse õiguselgemaks nende sätete sissejuhatav lauseosa, mis reguleerib andmekogudes töödeldavaid andmekoosseise. Lauseosa sõnastatakse niimoodi ümber, et sätestatakse selguse huvides menetluste nimetused, mitte taotluste nimetused, mille käigus andmeid töödeldakse. Ta pani hääletusele muudatusettepanekute loetelu kavandis oleva muudatusettepaneku nr 2.

- 2.** Teha eelnõus järgmised muudatused:

- 2.1.** Muuta § 1 punktis 12 (uue numeratsiooni järgi punktis 13) esitatud lõike 3 sissejuhatavat lauseosa ja sõnastada see järgmiselt:

„(3) Viisaregistri pidamise eesmärgi ja Euroopa Liidu õigusaktis, välislepingus, seaduses või määruses sätestatud ülesande täitmiseks töödeldakse viisa andmise, tühistamise ja kehtetuks tunnistamise menetluse ning viibimisaja pikendamise ja ennetähtaegse lõpetamise menetluse kohta järgmisi andmeid:“

- 2.2.** Muuta § 1 punktis 33 (uue numeratsiooni järgi punktis 34) esitatud lõike 3 sissejuhatavat lauseosa ja sõnastada see järgmiselt:

„(3) Andmekogu pidamise eesmärgi ja Euroopa Liidu õigusaktis, välislepingus, seaduses või

määruses sätestatud ülesande täitmiseks töödeldakse välismaalase lühiajalise Eestis töötamise registreerimise ja selle kehtetuks tunnistamise menetluse kohta järgmisi andmeid:“.

2.3. Muuta § 1 punktis 63 (uue numeratsiooni järgi punktis 64) esitatud lõike 3 sissejuhatavat lauseosa ja sõnastada see järgmiselt:

„(3) Elamislubade ja töölubade registri pidamise eesmärgi ja Euroopa Liidu õigusaktis, välislepingus, seaduses või määruses sätestatud ülesande täitmiseks töödeldakse elamisloa või tööloa andmise, pikendamise, kehtetuks tunnistamise ja taastamise menetluse, elamisloa andmete välisriigi reisidokumenti kandmise menetluse, Eestist eemalviibimise registreerimise menetluse, Euroopa Liidu kodaniku perekonnaliikme tähtajalise elamisõiguse andmise ja pikendamise menetluse, Euroopa Liidu kodaniku või tema perekonnaliikme alalise elamisõiguse registreerimise menetluse ning kohanemisprogrammiga seotud toimingu kohta järgmisi andmeid:“.

Selgitus: Eelnõu § 1 punktides 12, 33 ja 63 (uue numeratsiooni järgi punktides 13, 34 ja 64) nähakse seaduse tasandil ette viisaregistris, välismaalase lühiajalise Eestis töötamise registreerimise andmekogus ning elamislubade ja töölubade registris (alates 1.01.2028 elamislubade ja elamisõiguste andmekogu) töödeldavate andmete koosseis. Muudatusettepanekuga muudetakse õigusselgemaks sätete sissejuhatav lauseosa ja sätestatakse menetluse nimetused, mitte taotluste nimetused, mille käigus andmeid töödeldakse.

Põhiseaduskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Eduard Odinets, Timo Suslov, Hendrik Johannes Terras).

Hendrik Johannes Terras lausus, et kolmas muudatusettepanek tuleneb Andmekaitse Inspeksiooni ettepanekust ning sellega täpsustatakse andmekogusid puutuvaid volitusnorme. Seaduses nähakse ette andmete maksimaalne säilitamise tähtaeg ning volitatakse määrusandjat põhimääruses ette nägema täpsemad säilitamise tähtajad. Ta pani hääletusele muudatusettepanekute loetelu kavandis oleva muudatusettepaneku nr 3.

3. Teha eelnõus järgmised muudatused:

3.1. Täiendada § 1 punktis 15 (uue numeratsiooni järgi punktis 16) esitatud lõiget 9 uue punktiga 7, punktis 35 (uue numeratsiooni järgi punktis 36) esitatud lõiget 4² uue punktiga 7 ning punktis 65 (uue numeratsiooni järgi punktis 66) esitatud lõiget 4² uue punktiga 7 (muutes järgneva punkti numeratsiooni) järgmises sõnastuses:

„7) andmete säilitamise täpsemad tähtajad;“.

3.2. Muuta § 1 punktis 16 (uue numeratsiooni järgi punktis 17) esitatud lõiget 9¹ ja sõnastada see järgmiselt:

„(9¹) Viisaregistri andmeid säilitatakse kõige kauem 60 aastat. Andmete säilitamise täpsemad tähtajad sätestatakse registri põhimääruses.“.

3.3. Muuta § 1 punktis 36 (uue numeratsiooni järgi punktis 37) esitatud lõiget 4⁴ ja sõnastada see järgmiselt:

„(4⁴) Andmekogu andmeid säilitatakse kõige kauem 25 aastat. Andmete säilitamise täpsemad tähtajad sätestatakse andmekogu põhimääruses.“

3.4. Muuta § 1 punktis 66 (uue numeratsiooni järgi punktis 67) esitatud lõiget 4⁴ ja sõnastada see järgmiselt:

„(4⁴) Elamislubade ja töölubade registri andmeid säilitatakse alaliselt. Andmete säilitamise lühemad tähtajad sätestatakse elamislubade ja töölubade registri põhimääruses.“

***Selgitus:** Muudatusettepanek tuleneb Andmekaitse Inspektsiooni ettepanekust ning sellega täpsustatakse andmekogusid puutuvaid volitusnorme. Seaduses olevast volitusnormist peab nähtuma, mida lubatakse põhimääruse tasemel reguleerida. Kui andmekogu sisaldab isikuandmeid, ei saa andmete säilitamist reguleerida lubava volitusnormiga, mis annaks määrusandjale võimaluse ise otsustada, kas andmekogu põhimääruses täpsustatakse isikuandmete säilitamise tähtajad või mitte. Seadusandja peab määrama volitusnormis volituse piirid, see tähendab, et seaduses võib sätestada maksimaalse tähtaja ning volitada määrusandjat sätestama täpsemad tähtajad põhimääruses. Vastav volitusnorm peab aga olema kohustava iseloomuga, see tähendab, et peab määrama määrusandja kohustuse (mitte võimaluse) täpsustada andmete säilitamise tähtajad põhimääruses. Eelnõu algsest sõnastusest ei tulenenud otsesõnu määrusandjale volitust täpsustada põhimäärustes andmekogudes sisalduvate andmete säilitustähtaegu. Seetõttu nähakse muudatusettepanekuga ette, et viisaregistri, välismaalase lühiajalise Eestis töötamise registreerimise andmekogu ning elamislubade ja töölubade registri põhimäärustes sätestatakse andmete säilitamise täpsemad tähtajad. Seaduses on sätestatud andmete säilitamise maksimaalne aeg.*

Põhiseaduskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Eduard Odinets, Timo Suslov, Hendrik Johannes Terras).

Hendrik Johannes Terras märkis, et neljas muudatusettepanek tuleneb Kaubandus-Tööstuskoja alternatiivsest ettepanekust ning sellega lühendatakse tööandja eelneva majandustegevuse ajalise määra nõuet 12-lt ja 18-lt kuult kuuele kuule. Ta pani hääletusele muudatusettepanekute loetelu kavandis oleva muudatusettepaneku nr 4.

4. Teha eelnõus järgmised muudatused:

4.1. Asendada § 1 punktis 23 (uue numeratsiooni järgi punktis 24) esitatud lõike 8 punktis 3 arv „18“ sõnaga „kuue“.

4.2. Asendada § 1 punktis 44 (uue numeratsiooni järgi punktis 45) esitatud lõikes 4 arv „12“ sõnaga „kuue“.

4.3. Asendada § 1 punktis 45 (uue numeratsiooni järgi punktis 46) esitatud lõike 2 punktis 3 arv „18“ sõnaga „kuue“.

4.4. Muuta § 1 punkti 50 (uue numeratsiooni järgi punkti 51) ja sõnastada see järgmiselt: „**50**) paragrahvi 181¹ lõike 1 punktis 1 asendatakse sõnad „Eestis registrisse vähemalt viis,“ sõnadega „Eesti äriregistrisse vähemalt kuus““.

4.5. Muuta § 1 punkti 51 (uue numeratsiooni järgi punkti 52) ja sõnastada see järgmiselt: „**51**) paragrahvi 181¹ lõike 1 punktis 2 ja lõikes 2 asendatakse sõna „viie“ sõnaga „kuue““.

Selgitus: Eelnõu kohaselt peab tööandjal, kelle juures töötamiseks tähtajalist elamisloa taotletakse, olema vahetult enne elamisloa taotluse esitamist vähemalt 12 järjestikuse kuu jooksul olnud tegelik majandustegevus Eestis. Samuti on eelneva majandustegevuse nõue renditöö puhul ehk tööandjal peab olema enne välismaalase lühiajalise Eestis töötamise registreerimise taotluse või töötamiseks tähtajalise elamisloa taotluse esitamist 18 järjestikuse kuu jooksul tegelik majandustegevus Eestis. Muudatusettepanekuga asendatakse tööandja eelneva 12- ja 18-kuuline majandustegevuse nõue kuue kuu pikkuse majandustegevuse nõudega. Muudatusettepanek tuleneb Eesti Kaubandus-Tööstuskoja ettepanekust. Kuna muudatus on planeeritud jõustuma 01.01.2026, siis tagab kuue kuu pikkune eelnev tegeliku majandustegevuse nõue tööandjatele piisava üleminekuaja, et ettevõtjad, kes on kavandanud oma edaspidises tegevuses värvata kolmandatest riikidest tööjõudu, saaksid viia oma tegevuse eelnõuga vastavusse. Kuue kuu pikkune eelnev tegeliku majandustegevuse nõue on piisav, et hinnata senisest tõhusamalt ettevõtja usaldusväärust ja võimekust täita VMS-s sätestatud kutsuja kohustusi – näiteks, kas tööandja tegutseb tegelikult Eestis ja soodustab välismaalast tööle võttes Eesti majanduse, teaduse, hariduse või kultuuri arengut ja suudab maksta ka VMS-is sätestatud töötasu.

Põhiseaduskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Eduard Odinets, Timo Suslov, Hendrik Johannes Terras).

Hendrik Johannes Terras sõnas, et viies muudatusettepanek on normitehniline. Kuivõrd eelnõuga nähakse ette, et alates 2028. aasta 1. jaanuarist nimetatakse elamislubade ja töölubade register ümber elamislubade ja elamisõiguste andmekoguks ning muudatusettepanekus viidatud sätted jõustuvad samuti sel kuupäeval, siis tuleb nendes sätetes juba praegu kasutada uut nimetust ehk „elamislubade ja elamisõiguste andmekogu“. Ta pani hääletusele muudatusettepanekute loetelu kavandis oleva muudatusettepaneku nr 5.

5. Teha eelnõus järgmised muudatused:

5.1. Asendada § 1 punktis 59 (uue numeratsiooni järgi punktis 60) esitatud lõike 3 esimeses lauses ning § 3 punktis 2 esitatud lõike 3 esimeses lauses sõnad „töölubade registris“ sõnadega „elamisõiguste andmekogus“.

5.2. Jätta § 3 punktist 3 välja tekstiosa „23¹ lõike 3 esimeses lauses, §“ ning lugeda punkt 3 punktiks 4 ning punkt 4 punktiks 3.

Selgitus: Muudatusettepanek on normitehniline. Kuivõrd eelnõuga nähakse ette, et alates 2028. aasta 1. jaanuarist nimetatakse elamislubade ja töölubade register ümber elamislubade ja elamisõiguste andmekoguks ning muudatusettepanekus viidatud sätted jõustuvad samuti 2028. aasta 1. jaanuaril, siis tuleb nendes sätetes asendada „elamislubade ja töölubade register“ õige nimetusega ehk „elamislubade ja elamisõiguste andmekogu“.

Põhiseaduskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Eduard Odinets, Timo Suslov, Hendrik Johannes Terras).

Hendrik Johannes Terras ütles, et kuues muudatusettepanek tuleneb Siseministeeriumi palvest tõsta digitaalse isikutunnistuse kehtetuks tunnistamise sätteid eelnõust 572 SE sellesse eelnõusse, et need sätted jõuaksid jõustuda 1. mail, kui digitaalsed isikutunnistuste kaardid otsa saavad. Ta pani hääletusele muudatusettepanekute loetelu kavandis oleva muudatusettepaneku nr 6.

6. Teha eelnõus järgmised muudatused:

6.1. Täiendada eelnõu uue §-ga 4, muutes järgnevate paragrahvide numeratsiooni, järgmises sõnastuses:

„§ 4. Isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmine

Isikut tõendavate dokumentide seaduses tehakse järgmised muudatused:

- 1) paragrahvi 11² lõiked 5 ja 6 tunnistatakse kehtetuks;
- 2) paragrahvi 20¹ lõige 2 ning § 20⁴ lõiked 6 ja 8 tunnistatakse kehtetuks.“

6.2. Täiendada eelnõu uue §-ga 6, muutes järgnevate paragrahvide numeratsiooni, järgmises sõnastuses:

„§ 6. Konsulaarseaduse muutmine

Konsulaarseaduses tehakse järgmised muudatused:

- 1) paragrahvi 48 pealkirjast jäetakse välja sõnad „taotluse edastamine ning digitaalse isikutunnistuse“;
- 2) paragrahvi 48 lõige 1 tunnistatakse kehtetuks;
- 3) paragrahvi 48 lõikest 2 jäetakse välja sõnad „ja välismaalasele“.

6.3. Täiendada § 6 (uue numeratsiooni järgi § 8) uue lõikega 1, muutes järgnevate lõigete numeratsiooni, järgmises sõnastuses:

„(1) Käesoleva seaduse §-d 4 ja 6 jõustuvad 2025. aasta 1. mail.“

***Selgitus:** Muudatusettepanekuga eelnõusse viidavad isikut tõendavate dokumentide seaduse ning konsulaarseaduse muudatusi sisaldavad sätted on hetkel Vabariigi Valitsuse algatatud isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõus 572 SE. Eelnõusse lisatavad sätted puudutavad sellist digitaalset isikutunnistust, mis on teisene dokument, mida on võimalik kasutada vaid e-keskkonnas autentimiseks ja digitaalseks allkirjastamiseks. Sellel ei ole fotot ja seda ei saa kasutada oma isiku füüsiliseks tõendamiseks. Muudatuste kohaselt lõpetatakse sellise digitaalse isikutunnistuse väljastamine alates käesoleva aasta 1. maist vähese vajaduse ja kulude optimeerimise tõttu. Inimeste vajadus digitaalse isikutunnistuse järele on olnud viimastel aastatel langustrendis ning e-teenuseid eelistatakse pigem kasutada mobiil-ID või Smart-ID-ga ning samuti ID-kaardiga. Lisaks vahetub käesoleval aastal Politsei- ja Piirivalveametil ID-1 formaadis dokumentide tootmise (isikutunnistus, elamisloakaart, e-residendi digi-ID) lepingupartner ja sõlmitud leping ei hõlma digitaalse isikutunnistuse tootmist. Kuivõrd digitaalsete isikutunnistuste väljaandmine lõpetatakse käesoleva aasta 1. maist, on vaja, et vastavad sätted seaduses jõustuksid samuti 1. mail 2025. Seoses sellega, et 572 SE eelnõu menetlemine on viibinud, ei ole digitaalse isikutunnistuse sätete jõustumine 572 SE eelnõus enam võimalik ning vastavad sätted tõstetakse eelnõusse 548 SE.*

Põhiseaduskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Eduard Odinets, Timo Suslov, Hendrik Johannes Terras).

Hendrik Johannes Terras märkis, et eelnõu on läbinud ka keeleteoimetuse. Tekst kuvati ekraanile. Alla on joonitud muudatusettepanekutega sisse viidavad muudatused ning mõned keelelised täpsustused. Ta tegi ettepaneku teha menetlusotsused.

Otsustati:

3.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 19.03.2025 (konsensus: Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Eduard Odinets, Timo Suslov, Hendrik Johannes Terras).

3.2. Teha ettepanek teine lugemine lõpetada (konsensus: Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Eduard Odinets, Timo Suslov, Hendrik Johannes Terras).

3.3. Kui teine lugemine lõpetatakse, teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda ja viia läbi lõpphääletus 26.03.2025 (konsensus: Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Eduard Odinets, Timo Suslov, Hendrik Johannes Terras).

3.4. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks põhiseaduskomisjoni esimees Hendrik Johannes Terras (konsensus: Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Eduard Odinets, Timo Suslov, Hendrik Johannes Terras).

4. Õiguskantsleri ettepanek viia mootorsõidukimaksu seadus ja liiklusseadus kooskõlla põhiseadusega

Ülle Madise lausus, et põhiseaduse kohaselt otsustab Riigikogu, milline on Eestile jõukohane ja Eestit kõige paremini edasiviiv maksusüsteem. See on maailmavaatelistele ja poliitilistele valikute koht. Siiski ei ole Riigikogu otsustuspädevus maksude kehtestamisel päris piiramatult. Mootorsõidukimaksu seaduse regulatsioon näeb ette, et juhul, kui sõiduk hävib näiteks aasta alguses, mille järel ei ole enam maksustatavat vara, tuleb tasuda mootorsõidukimaks ikkagi kogu aasta eest. Samuti ei saa inimene tagasi ka sõiduki registreerimistasu, seda isegi mitte osaliselt. Selline olukord on tema hinnangul põhiseadusega vastuolus. Ta tõi lisaks välja, et kuna õiguskantslerile on pandud roll seista lasterikaste perede, laste ja puuetega inimeste eest, on ettepaneku lõpuosas, lisamärkuste alla, lisatud lühidalt palve kaaluda erandeid puuetega inimestele ja lasterikastele peredele selleks, et nad ei peaks automaksu tõttu neile hädavajalikust sõidukist loobuma. Ta rõhutas, et see ei ole ettepaneku ametlik osa. Nad teavad, et sellel teemal on jõudnud paljud kaebused halduskohtusse, kust võib alata selle seaduse põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus. Ü. Madise märkis, et kui Riigikohus peaks leidma nende konkreetsete kohtusse jõudnud juhtumite alusel, et erandite puudumine on põhiseadusvastane, siis vabanevad selle maksu tasumise kohustusest üksnes need, kes pöördusid ise halduskohtusse. See on põhjus, miks nad lisasid selle teema lisamärkustena Riigikogule esitatud ettepaneku teksti lõppu. Ettepaneku põhiosa punktid 1-50 käsitlevad seda, et faktiliselt maksustatakse vara, mida enam ei ole. Kui mootorsõiduk registreeritakse esmakordselt aasta kestel, tuleb maksu tasuda aasta lõpuni jäävate päevade eest. Niimoodi oleks võimalik teha ümberarvutus ka siis, kui auto aasta kestel kas varastatakse või õnnetul kombel hävib. Ta märkis, et kõige raskemas olukorras on vanemate ja kehvemate sõidukite omanikud. Neil ei ole tavaliselt kaskokindlustust ja neil on väga keeruline soetada ka uus sõiduk, eriti siis, kui nad peavad tasuma maksu ka olematu vara eest.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart sõnas, et Keskerakond pöördus mootorsõidukimaksu seaduse võimaliku põhiseadusvastasuse küsimuses õiguskantsleri poole juba augustis. Pöördumine keskendus kahele osale, üks oli sisuline ja teine formaalne põhiseadusvastasuse küsimus. Sisulise põhiseadusvastasuse tõstatasid nad puuetega inimeste ja lasterikaste perede,

kes on riigi ja kohaliku omavalitsuse erilise hoole all, küsimuses. See olukord, kus nimetatud isikud on sunnitud loobuma hädavajalikust autost, võis nende hinnangul olla selles seaduses põhiseadusvastane. Tol hetkel ütles õiguskantsler kirjale vastates, et ta ei näe selles küsimuses põhiseadusvastasust. Ta sai aru, et praegu on teema tõstatatud läbi mõnede halduskohtusse jõudnud kaasuste. Teine aspekt puudutas selle seaduse formaalset põhiseadusvastasust. Sellele eelnõule esitati koostöös huvirühmadega koostatud olulised muudatusettepanekud, mida aga ei olnud võimalik hääletada Riigikogu täiskogus eraldi, sest kõik muudatusettepanekud seoti kokku. Ta pöördus tookord sellel teemal ka Riigikohtusse, kuna osa nendest muudatusettepanekutest olid tema esitatud. Riigikohus ei saanud seda kaebust menetlusse võtta, aga tõi oma otsuses välja, et on võimalik, et Riigikogu vähemuse õigusi on piiratud. Ta küsis õiguskantslerilt, kas ta tunnistab täna, et seaduse sisuline pool on puuetega inimesi ja lasterikkaid peresid puudutavas osas põhiseadusvastane. Lisaks uuris ta, kas õiguskantsleri hinnangul on seadus ka formaalselt põhiseadusega vastuolus, kuna nende huvirühmadega koostöös koostatud ja esitatud sisulisi muudatusettepanekuid ei olnud võimalik täiskogus hääletada.

Ülle Madise vastas, et seaduse formaalne põhiseadusvastasus üksinda ei ole senini tinginud normide põhiseadusvastaseks tunnistamist ja tema hinnangul ei tingiks see seda ilmselt ka seekord. Ta märkis, et põhiseadusliku rollijaotuse kohaselt on seaduse põhiseadusele vastavuse esmaseks kontrollijaks Vabariigi president, kellel on võimalik jätta seadus selle põhiseadusvastasuse tõttu välja kuulutamata ja paluda võimaldada Riigikogul hääletada sisuliselt erinevaid ettepanekuid eraldi ja võib olla mõnda neist ka arvestada. Ta arvas, et formaalsele põhiseadusvastasuse argumendile tuginedes ei oleks põhiseaduslikkuse järelevalve vaidlus edukas. Ta sõnas, et Keskerakonna augustikuisele pöördumisele nad vastasid. Seal ei eristatud abstraktset ja konkreetset normikontrolli. Juristid teavad, et enne kui seadus jõustub, on seda abstraktselt hinnates väga keeruline öelda, kas keegi lasterikkastest peredest või puuetega inimestest on sellises olukorras, et vaatamata toetustele on ta sunnitud müüma neile hädavajaliku auto. Abstraktselt ei ole seda sellel hetkel võimalik vaidlustada. Küll aga võib juhtuda, et automaks osutub mõnel juhul inimese hinnangul temale siiski ülejõu käivaks ning siis on inimesel võimalik minna oma tõenditega halduskohtusse. Seal võidaksegi jõuda järeldusele, et vaatamata kõikidele toetustele on see, et puuetega inimesele, teda sõidutavale pereliikmele või lasterikkale perele ei ole maksuerandit, põhiseadusvastane. Ta märkis, et keeruline on ennustada, mida kohus otsustab. Kui Riigikogu kaalub mootorsõidukimaksuseaduses teatud erandite tegemist, siis tulenevalt õiguskantsleri rollist pidas ta laste ja puuetega inimeste õiguste edendajana vajalikuks lisada ettepaneku lõppu punktid 51-55, kuid need ei ole ettepaneku põhiosa, vaid lisamärkused.

Eduard Odinets avaldas arvamust, et õiguskantsleril on õigus ja me ei saa maksustada vara, mida ei ole või mis on hävinud. Ta toetas õiguskantsleri seisukohta muuta seadust ja siia see kooskõlla põhiseadusega. Põhiseaduskomisjon võiks teha täiskogule vastava ettepaneku.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart sõnas, et ta toetab õiguskantsleri ettepanekut, aga muidugi ka lisamärkustes toodud erisuste loomist lasterikkastele peredele ja puuetega inimestele.

Hendrik Johannes Terras tänas külalisi ettekande ja selgituste eest. Ta märkis, et komisjon ei langeta selles küsimuses täna menetlusotsuseid.

Eduard Odinets küsis, miks komisjon ei langeta selles küsimuses täna menetlusotsuseid, kui

kõigil on kõik selge.

Hendrik Johannes Terras vastas, et meil puudub hetkel ülevaade sellest, mis arutelu toimus rahanduskomisjonis.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart sõnas, et tulenevalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 56 lg 1 p-st 7 tuleb Riigikogu täiskogu töönaidat taidendata õiguskantsleri ettepanekuga seaduse vastavusse viimiseks Eesti Vabariigi põhiseadusega või seadusega, mis võetakse arutusele esimesel võimalusel. Õiguskantsleri ettepanek tuli Riigikokku peaaegu kaks nädalat tagasi, seega peaks see olema kiiremas korras täikogu päevakorras.

Hendrik Johannes Terras selgitas, et päevakorra määrab Riigikogu juhatus.

Eduard Odinets ütles, et tema ei näe põhjust, miks peame selle otsusega venitama. Ta tegi ettepaneku, et komisjoni esimees paneks täna selle küsimuse hääletusele.

Kalle Laanet sõnas, et õiguskantsler tegi Riigikogule ametliku ettepaneku, mille lõpus olid lisamärkuste all ka soovituded. Kui tahame olla sisulised, siis võiks neid soovitusi arutada ka fraktsioonides. Ta ei näinud täna otsuse tegemisega kiirustamiseks põhjust.

Hendrik Johannes Terras pani hääletusele Eduard Odinetsi ettepaneku langetada täna selles küsimuses komisjoni menetlusotsused.

Langetada täna selles küsimuses menetlusotsused (poolt 2: Eduard Odinets, Anastassia Kovalenko-Kõlvart; vastu 3: Timo Suslov, Hendrik Johannes Terras, Kalle Laanet; erapooletuid 0).

Ettepanek ei leidnud toetust.

Hendrik Johannes Terras sõnas, et komisjon langetab menetlusotsused järgmisel nädalal.

5. Info ja muud küsimused

Infot ja muid küsimusi ei olnud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Hendrik Johannes Terras
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Stella Rõbakov
protokollija